УДК 37.13:9881

Поліщук Л. П.
к.п.н., доцент,
доцент кафедри англійської філології та перекладу,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID https://orcid.org/0009-0009-2459-0192

СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНО МАРКОВАНИХ РЕАЛІЙ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Переклад художнього твору є складним процесом міжмовної та міжкультурної комунікації, що передбачає не лише передавання змісту оригіналу, а й відтворення його національно-культурної специфіки, стилістичних особливостей та авторського задуму. Особливе місце в цьому процесі посідають реалії – мовні одиниці, які позначають предмети, явища, поняття, звичаї й традиції, характерні для певної культури. Їх переклад потребує врахування культурного контексту, семантичних особливостей і функцій у художньому тексті [1, с. 9–12; 10, с. 36–42].

Актуальність теми зумовлена необхідністю добору ефективних способів відтворення культурно маркованої лексики, адже від перекладацького рішення залежить збереження національного колориту твору та його адекватне сприйняття іншомовним читачем. Мета дослідження – схарактеризувати основні способи відтворення англомовних реалій українською мовою та визначити чинники, що впливають на вибір відповідної перекладацької стратегії.

Вибір способу перекладу реалій залежить від низки мовних і позамовних чинників: структури та семантики одиниці, контексту її вживання, жанрової специфіки твору, комунікативної мети перекладу й фонових знань цільової аудиторії. І. В. Корунець наголошує на важливості врахування як мовних характеристик одиниці, так і умов перекладацького завдання [20]. Отже, передавання реалій не зводиться до механічного пошуку словникового відповідника, а потребує комплексного аналізу конкретного контексту.

Одним із поширених способів є транскодування – передавання іншомовної одиниці засобами графічної або звукової системи мови перекладу. До його різновидів належать транскрипція, що орієнтується на звукову форму слова, і транслітерація, яка відтворює його графічну форму. Наприклад, gentleman передається як "джентльмен", lord – як "лорд", Westminster – як "Вестмінстер". Такий прийом доцільний, коли важливо зберегти іншомовну форму назви та її культурну

впізнаваність. Водночас за відсутності необхідних фонових знань читачеві може знадобитися коротке пояснення.

Другим способом є калькування – відтворення складників іншомовної одиниці за допомогою відповідних елементів мови перекладу. Наприклад, White House перекладається як "Білий дім", Black Friday – як "Чорна п'ятниця", Salvation Army – як "Армія порятунку". Калькування дає змогу зберегти внутрішню форму словосполучення та водночас зробити його зрозумілим для українського читача. Однак цей прийом передбачає дотримання норм української мови й урахування усталених відповідників: буквальне відтворення не завжди є семантично або стилістично виправданим [15].

Експлікація, або описовий переклад, полягає в розкритті значення реалії за допомогою словосполучення чи розгорнутого пояснення. Наприклад, spelling bee можна передати як "конкурс із правильного написання слів", a five o'clock tea – як "традиційне англійське чаювання о п'ятій годині". Такий спосіб ефективний, якщо реалія не має усталеного відповідника в українській мові або її значення неможливо повністю передати одним словом. Водночас надмірне пояснення може порушувати темп художньої оповіді, тому його обсяг потрібно узгоджувати з контекстом і стилем оригіналу.

Ще один прийом – заміна реалії функціональним або контекстуальним відповідником у мові перекладу. Наприклад, форми звертання sir і miss залежно від ситуації можуть передаватися як "пане" та "пані" або відтворюватися іншими мовними засобами, що відповідають соціальним відносинам між персонажами. Такий підхід допомагає зберегти комунікативну функцію висловлювання, однак потребує обережності: повна заміна культурного елемента аналогом іншої культури може послабити національний колорит оригіналу.

Перелічені способи не обов'язково застосовуються ізольовано. У художньому перекладі транскодування може поєднуватися з коротким поясненням, а калькування – з контекстуальною адаптацією. Вибір конкретного рішення визначається не лише значенням окремої лексичної одиниці, а й її роллю у створенні художнього образу, характеристиці персонажа та відтворенні культурного середовища твору. Саме тому перекладач має зважати на співвідношення точності, природності мовлення та збереження культурної специфіки [1; 15; 20].

Отже, основними способами відтворення англомовних реалій українською мовою є транскодування, калькування, експлікація та використання функціональних або контекстуальних відповідників. Кожен із них має свої переваги й обмеження, тому жоден не може

вважатися універсальним. Ефективність перекладу залежить від відповідності обраного прийому контексту, комунікативному завданню, культурним знанням читача та авторському задуму. Урахування цих чинників сприяє збереженню змістової точності, національного колориту й художньо-естетичних особливостей оригіналу.

Список літератури

1. Абабілова Н. М. Відтворення реалій як перекладознавча проблема. Філологічні науки. 2014. С. 9–12.
2. Герцовська Н. О. Реалія як лінгвістичне явище. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2014. № 12. С. 36–42.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
4. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник. Вінниця : Нова книга, 2001. 448 с.